

Wyrok

Sądu Najwyższego

z dnia 21 stycznia 2013 r.

II UK 164/12

Tytuł: Organy właściwe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych.

W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd powszechny nie jest uprawniony do orzekania o nieważności decyzji administracyjnej, ale rozpoznaje istotę sprawy, którą stanowi istnienie (nieistnienie) wynikającego z przepisów prawa materialnego określonego prawa lub zobowiązania stwierdzonego wadliwą decyzją organu rentowego.

OSNP 2013/21-22/261

1388735

Dz.U.2013.1442: art. 83 ust. 2; art. 83 ust. 3; art. 83 ust. 4; art. 83(a) ust. 1; art. 83(a) ust. 2

Niezależnie od tego, czy podstawę wydania decyzji w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych stanowi art. 83a ust. 1, czy ust. 2 u.s.u.s., czy też - w braku podstaw do ich zastosowania - przepisy k.p.a., organem właściwym do jej wydania jest Zakład (jego właściwa terenowa jednostka organizacyjna - art. 67 ust. 1 pkt 2 u.s.u.s. i art. 476 § 4 pkt 1 k.p.c.), a organem odwoławczym - sąd powszechny. W każdym bowiem z tych przypadków decyzja, jako niewymieniona w art. 83 ust. 4 u.s.u.s., jest indywidualną decyzją wskazaną w art. 83 ust. 1 tej ustawy, od której przysługuje odwołanie do sądu, wszczynające postępowanie cywilne (art. 83 ust. 2 u.s.u.s.).

LEX nr 1318379

1318379

Dz.U.2014.101: art. 476 § 4 pkt 1

Dz.U.2013.1442: art. 67 ust. 1 pkt 2; art. 83 ust. 1; art. 83 ust. 2; art. 83 ust. 4; art. 83(a) ust. 1; art. 83(a) ust. 2

Skład orzekający

Przewodniczący: Sędzia SN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca).

Sędziowie: SN Katarzyna Gonera, SA Magdalena Tymińska.

Sentencja

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 21 stycznia 2013 r. sprawy z wniosku Jolanty J. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w O.W. o stwierdzenie nieważności decyzji, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 24 stycznia 2012 r. [...]

uchylił zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 9 grudnia 2010 r. [...] i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie faktyczne

Wyrokiem z dnia 9 grudnia 2010 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił odwołanie Jolanty J. od decyzji Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 8 kwietnia 2010 r., którą po pierwsze - uchylono decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w O.W. z dnia 12 czerwca 2007 r. odmawiającą wnioskodawczyni stwierdzenia nieważności decyzji tego Oddziału z dnia 15 grudnia 2006 r. i umorzono postępowanie przed organem pierwszej instancji z uwagi na wydanie decyzji z dnia 12 czerwca 2007 r. z naruszeniem przepisów o właściwości oraz po drugie - odmówiono wszczęcia postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności prawomocnej decyzji z dnia 15 grudnia 2006 r. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia.

Wnioskodawczyni od 21 czerwca 2000 r. pełniła funkcję członka zarządu Drukarni [...] Spółki z o.o. [...] z siedzibą w K. Decyzją z dnia 15 grudnia 2006 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w O.W. orzekł, iż wnioskodawczyni, jako członek zarządu Spółki, odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie ze Spółką za zaległości powstałe z tytułu nieopłaconych składek na: Fundusz Ubezpieczeń Społecznych za okres od maja 2001 r. do maja 2002 r., na Fundusz Ubezpieczenia Zdrowotnego za grudzień 2000 r. oraz okres od maja 2001 r. do maja 2002 r., a nadto Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za grudzień 2000 r. oraz okres od maja 2001 r. do maja 2002 r. Decyzja ta nie została przez wnioskodawczynię zaskarżona.

W dniu 31 maja 2007 r. wnioskodawczyni wystąpiła do organu rentowego o stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 15 grudnia 2006 r. Decyzją z dnia 12 czerwca 2007 r. organ rentowy odmówił uwzględnienia wniosku. Na skutek odwołania wnioskodawczyni od tej decyzji, postanowieniem z dnia 5 marca 2008 r. akta sprawy zostały przez sąd zwrócone organowi rentowemu celem wydania ważnej decyzji w przedmiocie rozstrzygnięcia wniosku zgodnie z art. 157 § 1 i 2 k.p.a. Pismem z dnia 17 października 2008 r. Minister Pracy i Polityki Społecznej uznał, że właściwy rzeczowo do rozpoznania sprawy jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych, a pismem z dnia 9 czerwca 2009 r. przekazał sprawę Prezesowi Zakładu jako organowi właściwemu. Konsekwencją tego było wydanie przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zaskarżonej decyzji z dnia 8 kwietnia 2010 r. Postanowieniem z dnia 25 sierpnia 2010 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny odrzucił skargę od powyższej decyzji, wniesioną przez wnioskodawczynię zgodnie z zawartym w niej pouczeniem. W dniu 4 października 2010 r. wnioskodawczyni zaskarżyła przedmiotową decyzję na drodze przed sądem powszechnym.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał swoją właściwość na podstawie art. 83 ust. 1 w związku z art. 83a ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa systemowa). Powołując się na art. 123, art. 180 § 1 i 2 oraz art. 83a ustawy Sąd ten stwierdził, że wnioskodawczyni nie wykazała, aby decyzja z dnia 15 grudnia 2006 r. zawierała wadę powodującą jej nieważność z mocy prawa (art. 156 § 1 pkt 7 k.p.a.), a tylko taka przesłanka mogłaby być podstawą uznania jej nieważności. Sąd pierwszej instancji wskazał, że art. 83a ust. 2 ustawy systemowej pozwala na weryfikację w postępowaniu administracyjnym ostatecznych decyzji administracyjnych wyłącznie z urzędu i to pod warunkiem, że od takiej decyzji nie zostało wniesione odwołanie.

Wyrokiem z dnia 24 stycznia 2012 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu oddalił apelację wnioskodawczyni, dzieląc ocenę prawną Sądu pierwszej instancji i uznając, że po pierwsze - decyzją z dnia 12 czerwca 2007 r. organ rentowy odmówił wszczęcia postępowania w sprawie nieważności decyzji z dnia 15 grudnia 2006 r., po drugie - w świetle art. 83 ust. 1 ustawy systemowej dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie z odwołania od decyzji organu rentowego wydanej na podstawie art. 83a ust. 2 tej ustawy w przedmiocie nieważności decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, po trzecie - decyzja z dnia 15

grudnia 2006 r. nie zawiera wady powodującej jej nieważność z mocy prawa i po czwarte - w świetle art. 83a ust. 1 ustawy systemowej wnioskodawczyni nie przedłożyła żadnych nowych dowodów, ani nie ujawniła okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, której stwierdzenia nieważności się domaga, a mających wpływ na zobowiązanie, o którym orzeczono w decyzji z dnia 15 grudnia 2006 r.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni zarzuciła: I. naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, a to: 1) art. 378 k.p.c., przez nierozpoznanie zarzutów apelacji, 2) art. 1 w związku z art. 477⁸ w związku z art. 13 k.p.c. w związku z art. 123 ustawy systemowej w związku z art. 156 § 1 pkt 1 w związku z art. 180 § 1 k.p.a.; II. naruszenie prawa materialnego, tj.: 1) art. 66 ustawy systemowej (w brzmieniu z 2007 r.) w związku z art. 61 § 3 k.p.a. w związku z art. 3 ustawy z dnia 3 kwietnia 2009 r. o zmianie ustawy o działach administracji rządowej oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, 2) art. 118 § 1 i 2 w związku z art. 208 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 156 § 1 pkt 7 k.p.a.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie decyzji Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jako nieważnej i stwierdzenie nieważności decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w O.W. z dnia 15 grudnia 2006 r., względnie o uchylenie decyzji Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i przekazanie sprawy organowi właściwemu.

W uzasadnieniu skargi podniesiono, że Sąd drugiej instancji nie rozpoznał zarzutów apelacji odnoszących się po pierwsze - do przedawnienia obowiązków nałożonych decyzją z dnia 15 grudnia 2006 r. świadczącego o tym, że decyzja ta była obciążona wadą powodującą jej nieważność, po drugie - do nieważności decyzji Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z uwagi na jej wydanie przez niewłaściwy organ, gdyż w świetle art. 66 ustawy systemowej w brzmieniu obowiązującym w dacie wszczęcia postępowania o stwierdzenie nieważności decyzji (29 maja 2007 r.) organem właściwym do wydania decyzji w tym przedmiocie był minister do spraw zabezpieczenia społecznego. W ocenie skarżącej, istniały zatem przesłanki do stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji Prezesa Zakładu na podstawie art. 156 § 1 pkt 1 k.p.a. Nadto decyzja administracyjna wydana przez organ oczywiście niewłaściwy lub bez zachowania jakiegokolwiek procedury bądź wydana bez jakiegokolwiek podstawy prawnej jest dotknięta "bezwzględną nieważnością" i jako taka nie wiąże sądu w postępowaniu cywilnym. Wreszcie Sąd drugiej instancji nie przeanalizował decyzji z dnia 15 grudnia 2006 r. pod kątem wady powodującej jej nieważność z mocy prawa (art. 156 § 1 k.p.a.) z uwagi na to, że stwierdzony wobec wnioskodawczyni obowiązek odpowiedzialności za zaległości składkowe był w chwili podejmowania tej decyzji przedawniony.

Uzasadnienie prawne

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się usprawiedliwiona, aczkolwiek nie wszystkie sformułowane w niej zarzuty i wnioski mogą być uznane za zasadne. W pierwszym rzędzie trafny jest zarzut obrazy przez Sąd drugiej instancji art. 378 k.p.c., przy czym w uzasadnieniu tego zarzutu wynika, że skarżącej chodzi o § 1 zdanie pierwsze powołanego artykułu, zgodnie z którym sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że wynikający z brzmienia tego przepisu obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji powinien być rozumiany jako nakaz wzięcia pod uwagę, rozważenia i oceny przez sąd odwoławczy wszystkich zarzutów i wniosków zgłoszonych w postępowaniu apelacyjnym, które mogą spowodować skutki materialno-prawne (por. np.

wyroki z dnia 20 maja 2011 r., [II UK 346/10](#), LEX nr 898705; z dnia 13 maja 2011 r., V CSK 349/10, LEX nr 864024; z dnia 10 lutego 2012 r., [II CSK 314/11](#), LEX nr 1130158).

Sądy obu instancji stwierdziły, że dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie z odwołania od decyzji organu rentowego, wydanej na podstawie art. 83a ust. 2 ustawy systemowej w przedmiocie nieważności decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Taki pogląd istotnie został wyrażony w posiadającej moc zasady prawnej uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2011 r., I UZP 3/10 (OSNP 2011 nr 17-18, poz. 233). Uszło jednak uwagi Sądów orzekających, że postępowanie w sprawie, w której wniesiona została rozpoznawana skarga kasacyjna, zostało wszczęte odwołaniem skarżącej nie od decyzji organu rentowego, ale od wydanej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - działającego jako organ wyższego stopnia na podstawie art. 157 § 1 k.p.a. - decyzji z dnia 8 kwietnia 2010 r. Prezes Zakładu nie jest organem rentowym, o którym stanowi art. 476 § 4 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 67 ust. 1 pkt 2 ustawy systemowej, wskutek czego odwołanie od wydanej przez niego decyzji nie wszczyna sprawy cywilnej z zakresu ubezpieczeń społecznych w rozumieniu art. 1 w związku z art. 476 § 2 k.p.c., należącej do właściwości sądów powszechnych z mocy art. 477⁸ k.p.c. Pomimo podniesienia przez skarżącą w postępowaniu apelacyjnym zarzutu nieważności decyzji Prezesa Zakładu jako wydanej przez organ niewłaściwy, Sąd drugiej instancji w żaden sposób do tego zarzutu się nie odniósł, natomiast z jego wywodów zdaje się wynikać, że za przedmiot postępowania uznał prawidłowość decyzji organu rentowego z dnia 12 czerwca 2007 r., odmawiającej wszczęcia postępowania w sprawie nieważności decyzji z dnia 15 grudnia 2006 r. Sąd odwoławczy pominął jednak, że zaskarżona przez wnioskodawczynię decyzja organu rentowego z dnia 12 czerwca 2007 r. wskutek zwrotu akt sprawy przez sąd została uchylona - jako wydana z naruszeniem przepisów o właściwości - decyzją Prezesa Zakładu z dnia 8 kwietnia 2010 r., a w konsekwencji Sąd pierwszej instancji rozpoznawał odwołanie właśnie od tej ostatniej decyzji. Nie wiadomo zatem, czy Sąd odwoławczy kwestię tę przeoczył lub uznał za nieistotną, czy też przyjął, że decyzja Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie miała wpływu na postępowanie sądowe wszczęte odwołaniem skarżącej od decyzji organu rentowego z dnia 12 czerwca 2007 r., czy wreszcie uznał decyzję Prezesa Zakładu za nieistniejącą, a jeśli tak, to z jakich względów i na jakiej podstawie. Tymczasem kwestia ta ma istotne znaczenie, gdyż w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (art. 477⁹ i art. 477¹⁴ k.p.c. - por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2011 r., I [UK 357/10](#), LEX nr 863946 i przywołane w nim orzeczenia). Od momentu wniesienia w takiej sprawie odwołania do właściwego sądu, sprawa staje się sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 i 2 k.p.c., podlegającą rozstrzygnięciu według reguł właściwych dla tej kategorii i dopiero po zakończeniu postępowania przed sądem powszechnym wraca do postępowania administracyjnego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2010 r., [II UK 336/09](#), LEX nr 604222 oraz z dnia 8 maja 2012 r., [II UK 240/11](#), LEX nr 1219504 i powołane w nich orzeczenia). W związku z tym należy wziąć pod uwagę, że zwrot akt organowi rentowemu następuje w wyjątkowych przypadkach ściśle określonych w art. 467 § 4 k.p.c. i nie kończy postępowania sądowego. Po uzupełnieniu postępowania (decyzji) organ rentowy ponownie przedstawia akta sądowi. Zmiana zaskarżonej decyzji w całości lub w części przy uwzględnieniu stanowiska odwołującego się prowadzi do umorzenia postępowania w zakresie, w jakim organ rentowy uznał zasadność odwołania (art. 477¹³ zdanie pierwsze k.p.c.), natomiast każda inna zmiana tej decyzji lub jej podtrzymanie przez organ rentowy po uzupełnieniu akt nie ma wpływu na bieg postępowania w sprawie, powoduje jej rozpoznanie i wydanie orzeczenia (art. 477¹³ zdanie drugie i art. 477¹⁴ k.p.c.). W związku z tym w judykaturze Sądu Najwyższego zajmowane jest stanowisko, że w postępowaniu administracyjnym niedopuszczalna jest jakakolwiek weryfikacja decyzji organu

rentowego, od której wniesiono odwołanie do sądu, poza przypadkami uwzględnienia w całości lub w części żądania strony. Istnienie zatem w obrocie prawnym decyzji rozstrzygającej niekorzystnie dla strony o tym samym przedmiocie co decyzja wcześniejsza nie wywołuje skutków w sferze postępowania cywilnego (por. wyrok z dnia 25 lipca 2012 r., [II UK 333/11](#), niepublikowany). W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest nadto pogląd, że sąd w postępowaniu cywilnym, w tym sąd ubezpieczeń społecznych, może i powinien dostrzegać wady decyzji administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania, a więc gdy decyzja taka została wydana przez organ niepowołany lub w zakresie przedmiotu orzeczenia bez jakiegokolwiek podstawy w obowiązującym prawie materialnym, względnie z oczywistym naruszeniem reguł postępowania administracyjnego. W takich przypadkach decyzja jest bowiem bezwzględnie nieważna (nieistniejąca prawnie) i nie wywołuje skutków prawnych (koncepcja tzw. bezwzględnej nieważności decyzji administracyjnej - por. wyrok z dnia 10 czerwca 2010 r., I [UK 376/07](#), OSNP 2009 nr 21-22, poz. 295 i szeroko przytoczone w nim orzecznictwo). Tych kwestii orzekające w sprawie Sądy nie rozważały, wskutek czego Sąd pierwszej instancji z niewyjaśnionych przez niego przyczyn rozpoznał odwołanie wnioskodawczyni od decyzji organu niebędącego organem rentowym, zaś Sąd odwoławczy orzekał o żądaniu zgłoszonym w odwołaniu skarżącej od uchylonej decyzji organu rentowego z dnia 12 czerwca 2007 r., nieobjętej wyrokiem Sądu pierwszej instancji.

W związku z powyższym za błędny musi być uznany pogląd skarżącej, jakoby w sprawie doszło do naruszenia art. 66 ustawy systemowej "w brzmieniu z 2007 r." z tej przyczyny, że właściwy do stwierdzenia nieważności decyzji organu rentowego z dnia 15 grudnia 2006 r. był minister do spraw zabezpieczenia społecznego. W uzasadnieniu powołanej wyżej uchwały z dnia 23 marca 2011 r., I UZP 3/10, Sąd Najwyższy stwierdził, że ustanowiony w art. 83 ust. 1-3 ustawy systemowej w związku z art. 180 i 181 k.p.a. oraz w związku z art. 476 § 2 k.p.c. sądowy tryb odwoławczy odnosi się - z wyjątkiem przewidzianym wyłącznie w art. 83 ust. 4 ustawy systemowej - do wszystkich decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie indywidualnych spraw. Zasada ustanowionego w tych przepisach trybu odwoławczego polega na tym, że od decyzji Zakładu "przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego" z wyłączeniem zarówno administracyjnego postępowania w jego stadiach instancyjnych, jak i weryfikacji decyzji wadliwych w specjalnych trybach. Wszystko na etapie jednoinstancyjnego postępowania administracyjnego należy do Zakładu, a jedynym środkiem odwoławczym jest "odwołanie do sądu", które przenosi rozpoznanie roszczeń (zobowiązań), co do których Zakład wydał decyzję, na drogę postępowania przed sądem powszechnym. W rezultacie niezależnie od tego, czy podstawę wydania decyzji w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych stanowi art. 83a ust. 1, czy ust. 2 ustawy systemowej, czy też - w braku podstaw do ich zastosowania - przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, organem właściwym do jej wydania jest Zakład (jego właściwa terenowa jednostka organizacyjna - art. 67 ust. 1 pkt 2 ustawy systemowej i art. 476 § 4 pkt 1 k.p.c.), a organem odwoławczym - sąd powszechny. W każdym bowiem z tych przypadków decyzja, jako niewymieniona w art. 83 ust. 4 ustawy systemowej, jest indywidualną decyzją wskazaną w art. 83 ust. 1 tej ustawy, od której przysługuje odwołanie do sądu, wszczynające postępowanie cywilne (art. 83 ust. 2 ustawy systemowej; por. także uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2011 r., [II UZP 8/11](#), OSNP 2012 nr 19-20, poz. 252).

Sądy obu instancji uznały, że istotą sprawy, w której wniesiona została rozpoznawana skarga kasacyjna, jest ważność ostatecznej decyzji organu rentowego z dnia 15 grudnia 2006 r., którą przeniesiono na skarżącą - jako członka zarządu - odpowiedzialność za zaległości składkowe spółki z o.o. W rezultacie Sądy te orzekały w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej, koncentrując się wyłącznie na istnieniu wskazanej przez skarżącą przesłanki

takiego żądania i uznały, że decyzja ta nie zawierała wady powodującej jej nieważność z mocy prawa, a tylko taka przesłanka mogłaby być podstawą uznania jej nieważności na podstawie art. 156 § 1 pkt 7 k.p.a. Tymczasem przepisy o postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie przewidują możliwości orzekania o nieważności decyzji administracyjnej przez sąd powszechny (stwierdzenia tej nieważności), a sąd ubezpieczeń społecznych orzeka o istocie przedmiotu odwołania, jaką jest istnienie (nieistnienie) określonego prawa lub zobowiązania. Z tego też względu nie mogą być uznane za zasadne wywody skarżącej odnoszące się do powinności sądu stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 15 grudnia 2006 r. z uwagi na rażące naruszenie prawa przy jej wydaniu. W tym zakresie trafnie natomiast podnosi się w skardze kasacyjnej, że w postępowaniu sądowym nie doszło do rozpoznania istoty sprawy dotyczącej zobowiązania nałożonego na skarżącą wadliwą - w jej ocenie - decyzją organu rentowego z dnia 15 grudnia 2006 r.

W powołanej wyżej uchwale z dnia 23 marca 2011 r., I UZP 3/10, oraz w postanowieniu z dnia 15 września 2011 r., II UZP 8/11, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że jeżeli prawo lub obowiązek stwierdzone było decyzją, to kwestia jej unieważnienia odnosi się przede wszystkim do prawa lub obowiązku poprzednio stwierdzonego, a więc przedmiotu, o którym mowa tak w art. 83 ust. 1 ustawy systemowej, jak i w art. 476 § 2 k.p.c. Sąd rozpoznający odwołanie na zasadach procesu cywilnego uzyskuje wyjaśnienie przewidzianych w Kodeksie postępowania administracyjnego przesłanek "stwierdzenia nieważności decyzji" określonych w art. 156 § 1. Jeżeli one zachodzą, np. decyzja została wydana z rażącym naruszeniem prawa lub zawiera wadę powodującą jej nieważność z mocy prawa, to znaczy, że stwierdzone tą decyzją prawo lub zobowiązanie jest inne od stwierdzonego i dlatego to wadliwe stwierdzenie powinno podlegać "unieważnieniu". Z tego punktu widzenia zasada wyjaśnienia przez sąd ubezpieczeń społecznych istoty sprawy dotyczącej prawa, zobowiązania albo roszczenia strony znajduje właściwe zwińczenie w kompetencji tego sądu do rozstrzygnięcia o zasadności odwołania w formach określonych w art. 477¹⁴ k.p.c. z wyjątkiem wskazanym w jego § 4. Wyposażenie sądu ubezpieczeń społecznych w kompetencję merytorycznego rozstrzygnięcia spraw ubezpieczenia społecznego dotyczy każdej sprawy, także sprawy wynikającej z odwołania od decyzji w przedmiocie unieważnienia decyzji. Sąd Najwyższy stwierdził, że zasada rozstrzygnięcia przez sąd w postępowaniu cywilnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych o prawach lub obowiązkach stron na podstawie przepisów prawa materialnego oznacza, iż indywidualna norma prawna zawarta w orzeczeniu sądu ma charakter materialny, ustalający treść indywidualnego stosunku prawnego ubezpieczenia społecznego. Sąd dokonuje merytorycznej, a więc uwzględniającej przepisy prawa materialnego, kontroli prawidłowości decyzji organu rentowego, natomiast jej wady wynikające z naruszeń przepisów postępowania przed tym organem, pozostają zasadniczo poza zakresem jego rozpoznania. Zasadę tę potwierdza to, że sąd orzekający w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych może stosować jedynie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, co oznacza również, że w sferze zarzutów proceduralnych skarga kasacyjna może opierać się na podstawie naruszenia przepisów postępowania cywilnego (art. 398³ § 1 w związku z art. 1 k.p.c.). Należy także uwzględnić, że odwołanie od decyzji organu rentowego, aczkolwiek pełni rolę pozwu, nie podlega rygorom dla niego przewidzianym (art. 477¹⁰ k.p.c.). Wystarczy samo niezadowolenie z decyzji organu rentowego i wyrażenie woli co do odmiennego rozstrzygnięcia, a rzeczą sądu jest wyjaśnienie, jakie żądanie wynikających z prawa materialnego praw lub zobowiązań adresata decyzji organu rentowego zostało zgłoszone w odwołaniu. Sąd nie może zatem, kierując się żądaniem wyrażonym wprost przez odwołującego się jako uchylenie decyzji lub stwierdzenie jej nieważności, poszukiwać rozstrzygnięcia w oparciu o przepisy postępowania administracyjnego. Orzeczenie takie powinno wskazywać w swojej podstawie na właściwe przepisy prawa materialnego i

wyjaśniać merytoryczną przyczynę rozstrzygnięcia w nawiązaniu do sformułowanych w nich warunków nabycia prawa lub nałożenia obowiązku.

Na gruncie niniejszej sprawy powyższe rozważania oznaczają, że podstawą rozstrzygnięcia sądowego mogą być tylko przepisy prawa materialnego (i ewentualnie postępowania cywilnego), a nie przepisy procedury administracyjnej, jednakże przy uwzględnieniu konieczności wyjaśnienia, czy nie zachodzą określone w Kodeksie postępowania administracyjnego przyczyny stwierdzenia nieważności decyzji, np. czy decyzja ostateczna Zakładu wydana została z rażącym naruszeniem prawa (art. 156 § 1 pkt 2) lub zawiera wadę powodującą jej nieważność z mocy prawa (art. 156 § 1 pkt 7). Powoduje to zasadność zarzutu obraży art. 118 § 1 i 2 w związku z art. 208 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 749 ze zm.) wskutek nierozpoznania przez Sądy obu instancji istoty sprawy, jaką było w istocie materialnoprawne żądanie skarżącej stwierdzenia nieistnienia zobowiązania powstałego wskutek wydania przez organ rentowy wadliwej decyzji z dnia 15 grudnia 2006 r.

Z powyższych względów orzeczono jak w wyroku na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze in fine oraz odpowiednio stosowanego art. 108 § 2 k.p.c.